

Behöver demokratin väktare?

Lars Calmfors 23/10: seminarium
vid Statsvetenskapliga institutionen,
Uppsala universitet

What Remains of the Stability Pact and What Next? Sieps 2005:8

- EUs finanspolitiska regelsystem har brutit samman
- Alternativa möjligheter
 - återupprätta EUs regelverk
 - förstärkt finanspolitisk integration mellan vissa EU-länder
 - förstärkta nationella ramverk: **oberoende finanspolitiska råd**

Två diskussioner bland nationalekonomer

- *Inflation bias* i penningpolitiken
- *Deficit bias* i finanspolitiken

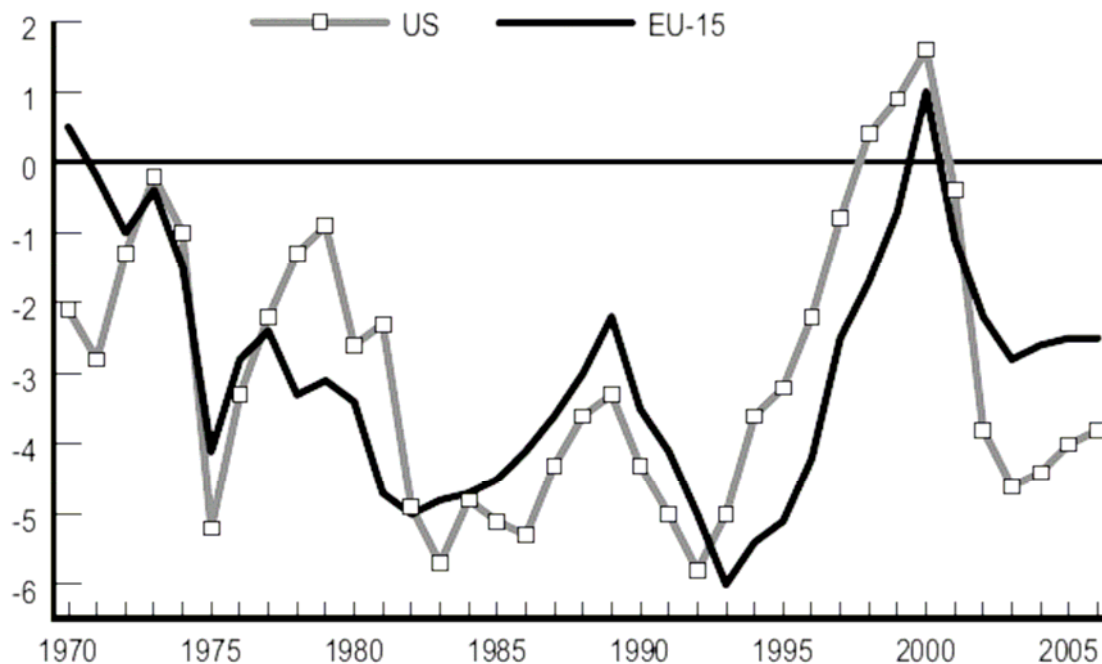
”Inflation bias” i penningpolitiken

- Frestelse för politiker att försöka minska arbetslösheten genom att tillåta högre inflation
- Fungerar i bästa fall bara på kort sikt
- På lång sikt kan man inte köpa lägre arbetslöshet genom högre inflation
 - Phelps ekonomipristagare 2006
 - Kydland och Prescott ekonomipristagare 2004

Delegering av penningpolitiken till en oberoende centralbank

- Dubbla instruktionsförbud
- Långa mandatperioder och oavsättlighet för centralbanksledningarna
- Inga möjligheter till direkt ansvarsutkrävande i någon politisk process

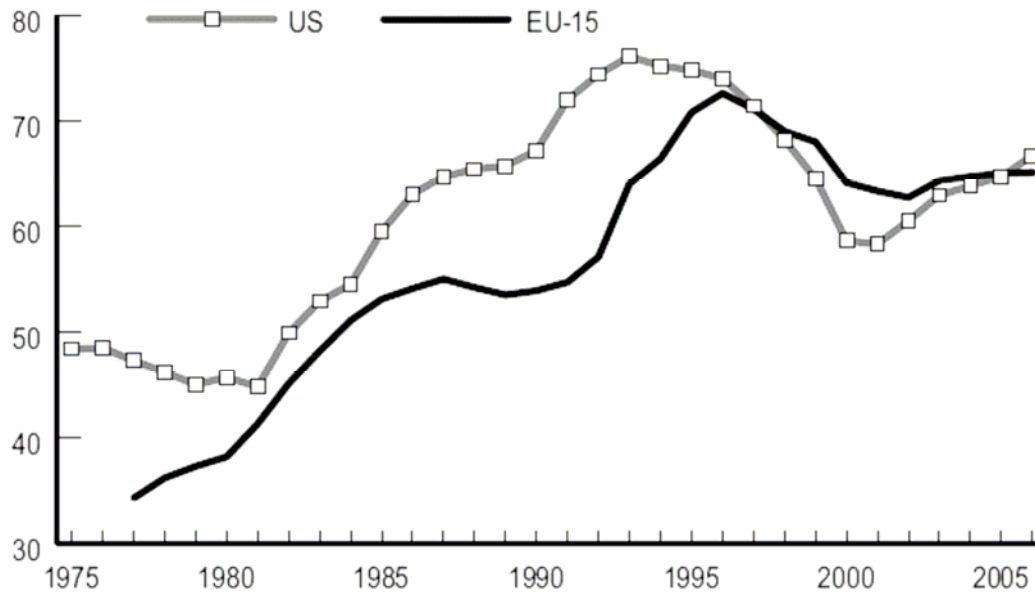
Figure 1 Net government lending (per cent of GDP), 1970-2006



Notes: EU-15: Until 1994 ESA-79 definition, from 1995 ESA-95 definition. 2005 and 2006 values are estimates using data up to 16 March 2005.

Sources: *Statistical Annex of European Economy*, Autumn 2002 and Spring 2005, European Commission.

Figure 2 Gross government debt (per cent of GDP), 1975-2006



Note: 2005 and 2006 values are estimates using data up to 16 March 2005.

Sources: *Statistical Annex of European Economy*, Autumn 2002 and Spring 2005, European Commission.

”Deficit bias” i finanspolitiken

- Politiska konjunkturcykler – expansiva åtgärder före val
- Allmänningarnas tragedi: lobbying för att lägga beslag på gemensamma resurser
- Strategiskt beteende i polariserade politiska system med maktväxling
- Tidskonsistensproblem som i penningpolitiken

Regler för finanspolitiken

- Nationella regler
 - budgetsaldomål
 - utgiftstak
- EU-regler
 - "budget close to balance or in surplus"
 - högst 3 % av BNP i budgetunderskott
- Svaga incitament att efterleva reglerna och svaga incitament att "bestraffa syndare"

Oberoende finanspolitiska råd

- Inspiration från penningpolitiken
- Syfte: Förstärka incitamenten för regeringar att *ex post* leva upp till de mål de själva ställer upp *ex ante*
- Bara fråga om budgetsaldo och skuldutveckling (eventuellt också utgiftsmål)
 - Stämmer budgetsaldot ett enskilt år överens med de långsiktiga målen när man tar hänsyn till konjunkturutvecklingen?
- Inget inflytande över enskilda utgiftsposter eller skatter

Alternativa modeller

1. En ytterligare producent av prognoser, rekommendationer och analyser av regeringens budgetförslag
2. Regeringen måste grunda sitt budgetförslag på rådets prognoser
3. Aktiv (rådgivande) roll i budgetprocessen
 - saldorekommendation till regeringen
 - utvärdering av budgetförslag
 - formellt yttrande från regeringen över rådets utvärdering
 - utskottsförhör och parlamentsdebatt

Alternativa modeller (forts)

4. Regeringen förutsätts följa rådets rekommendationer om det inte föreligger exceptionella omständigheter
5. Vetomöjlighet för rådet
 - men vetot kan röstas ner av parlamentet
6. Delegering av rätten att variera vissa skatter inom vissa ramar

Olika beslutsformer

- **Politiska beslut**

- direkt ansvarsutkrävande från medborgarnas sida
- risk för kortsiktighet

- **Teknokratiska beslut**

- inget direkt ansvarsutkrävande från medborgarnas sida
- karriärincitament
- risk för idiosynkratiska mål

Olika på olika områden

- Penningpolitik
- Försvars- och utrikespolitik
- Övervakning av finansiella marknader och konkurrensfrågor
- Lagfrågor
- Tsunamikatastrofen???

Kriterier?

- Krav på professionell kunskap och informationsinhämtning
- Går det att i förväg precisera tydliga mål?
 - stabila politiska preferenser
 - förutsebara situationer
 - komplexitet
- Risken för kortsiktighet kontra risken för idiosynkratiska mål
- Komplementariteter mellan politikområden
- Möjligheter till utvärdering av politiken

Olika perspektiv

- Ekonomer: effektivitet
- Statsvetare: den demokratiska processen
- Avlövad politisk process?
 - mindre ansvar för politikerna och därmed mindre möjligheter till direkt ansvarsutkrävande från medborgarnas sida
 - mindre politiskt intresse
 - mindre legitima beslut
- Mer transparent process?
 - bättre sakunderlag
 - bättre beslutsunderlag när väljarna ska utkräva ansvar av politikerna

Ansvarsutkrävande av det finanspolitiska rådet

- Inga möjligheter till formellt ansvarsutkrävande av centralbanksledning
- *Formellt* och *reellt* ansvarsutkrävande
 - tydligare granskning om ansvar för välavgränsat område med tydliga mål
- Rimligt med möjligheter till formellt ansvarsutkrävande
 - centralbanksledning eller finanspolitiskt råd ska kunna avskedas om man under flera år misslyckas fundamentalt med att nå sina mål
 - särskilt procedur med oberoende granskning och krav på kvalificerad majoritet i parlamentet